

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma

Iina Pirinen

Sadutuksen käyttö päiväkodissa

Opinnäytetyö 2014

Tiivistelmä

lina Pirinen

Sadutuksen käyttö päiväkodissa, 41 sivua, 2 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Opettaja: lehtori Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, kuinka yleistä sadutuksen käyttö päiväkodissa on sekä päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat sadutuksen käyttöön heidän työssään. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada päiväkodin työntekijät pohtimaan sadutuksen käyttöä työmenetelmänä ja antaa sitä kautta huomiota menetelmälle. Lisäksi tavoitteena oli löytää aineistosta tekijöitä, joiden pohjalta syntyisi kehittämisideoita sadutuksen käytöstä erityisesti työelämää, mutta mahdollisesti myös koulutusta varten.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu sadutuksesta sekä varhaiskasvatuksesta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisin menetelmin. Aineisto kerättiin paperisella kyselylomakkeella, joka painottui avoimiin kysymyksiin. Kyselylomake jaettiin yhteensä 29:lle päiväkodin työntekijälle kahdessa lappeenrantalaisessa päiväkodissa. Kyselyyn vastasi 15 henkilöä ja saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Kaikki vastaajat kertoivat tuntevansa sadutusmenetelmän ja yhtä vastaajaa lukuun ottamatta myös käyttävänsä sitä. Menetelmän käyttö on kuitenkin usein melko epäsäännöllistä. Sadutusta käytetään, koska sen nähdään hyödyttävän sekä lapsia, että päiväkodin työntekijöitä. Sadutuksen käyttöä hidastavia tekijöitä ovat rajalliset resurssit, ryhmien toimintakulttuureihin ja -tapoihin liittyvät tekijät sekä lapsiryhmän ominaisuuksiin liittyvät tekijät. Sadutuksen käyttöä edistää sen yhdistäminen projektityöskentelyyn ja luovaan toimintaan, oma ja työyhteisön kiinnostus, lapset sekä teknologia.

Päiväkodeissa on tarvetta löytää kullekin yhteisölle sopiva tapa edistää sadutuksen käytön säännöllisyyttä. Sadutuksen hyödyt tiedostetaan ja sitä osataan käyttää luovasti, mutta tietoa sadutuksen lukuisista mahdollisuuksista tarvitaan lisää. Sadutus on parhaimmillaan, kun sillä on taustallaan vahva yhteisön tuki. Menetelmästä tulisi siis tehdä koko päiväkodin yhteinen juttu.

Opinnäytetyöni tuottamaa tietoa voisi hyödyntää toiminnallisessa opinnäytetyössä. Tavoitteena voisi olla sadutuksen käytön kehittäminen työyhteisössä ja painopisteenä esimerkiksi sadutuksen säännöllisyys, pienten lasten sadutus tai teknologian hyödyntäminen sadutuksessa.

Asiasanat: sadutus, varhaiskasvatus

Abstract

lina Pirinen

The use of storycrafting in daycare center, 41 pages, 2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2014

Instructor: Senior lecturer Outi Kokko-Muhonen, Saimaa University of Applied Sciences

The purpose of this research was to find out how common the use of storycrafting is in daycare center and get views from the employees of the things that have an effect on the use of storycrafting. The aim was to get the employees of daycare center to consider the use of storycrafting in their work. One aim was also to find ideas how the use of storycrafting could be developed in a working life or in education.

This research was carried out qualitatively. Theoretical framework of this research consists of storycrafting and early childhood education. The data was collected by a questionnaire. The questionnaire was given to 29 employees and 15 of them answered it. The data was analyzed by using a qualitative content analysis.

The results of this research show that the use of storycrafting in daycare center is popular but irregular. The storycrafting is used because it benefits children and employees. In daycare center many things exist that support and prevent the use of storycrafting. Daycare centers should find their own ways to support the regular use of storycrafting and the whole community should stand behind the method. Employees of daycare center are aware of benefits and the use of storycrafting but more information is needed. The information of this thesis could be used in a practice based research where the aim is to improve work community's use of storycrafting.

Keywords: storycrafting, early childhood education

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Sadutus.....	6
2.1 Sadutusmenetelmän historia ja kehitys	7
2.2 Toimintakulttuuri ja -ympäristö sadutuksessa	9
2.3 Sadutusmenetelmät.....	10
2.4 Dokumentointi ja tekijänoikeus sadutuksessa	12
2.5 Sadutuksen hyötyjä	13
3 Varhaiskasvatus.....	15
3.1 Lapsi varhaiskasvatuksessa	16
3.2 Kasvattajana varhaiskasvatuksessa.....	17
4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	19
5 Opinnäytetyön toteutus	19
5.1 Aineiston keruu.....	20
5.2 Aineiston käsittely ja analyysi	23
6 Tulokset	26
6.1 Sadutukseen käyttöön vaikuttavia tekijöitä	26
6.2 Sadutuksen käyttöä ehkäiseviä tekijöitä	27
6.3 Sadutuksen käyttöä edistäviä tekijöitä.....	29
6.4 Yhteenveto	30
7 Eettisyys ja luotettavuus	31
8 Pohdinta.....	33
8.1 Tulokset.....	33
8.2 Opinnäytetyöprosessi	36
8.3 Jatkotutkimusaiheet.....	37
Taulukot.....	38
Lähteet.....	39

Liitteet

- Liite 1 Saatekirje
- Liite 2 Kyselylomake

1 Johdanto

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä sekä näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa. Nämä näkemykset on huomioitava lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Yleissopimus lapsen oikeuksista, §12, §13.) Lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja kuunnelluksi tulisi soveltaa myös päivähoitossa. Etenkin päiväkodeissa suuret ryhmäkoot peittävät herkästi yksittäisen lapsen äänen. Varhaiskasvatuksen laatua arvioivan aineiston mukaan sekä vanhemmat että päiväkodin työntekijät arvioivat lasten aloitteiden huomioimisen päivähoitossa heikohkoksi (Hujala & Fonsén 2012, 324).

Sadutus on menetelmä, jossa ollaan kiinnostuneita nimenomaan lapsen ajatuksista. Lapsi nähdään aloitteellisena, aktiivisena, osaavana ja luovana toimijana. Sadutuksen avulla lapsi voidaan ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun lapselle luontaisella tavalla. Sadutusmenetelmä sai paljon huomiota etenkin 90-luvun lopulla. (Karlsson 2005.) 2000-luvulla sadutusta on tutkinut ja kehittänyt edelleen Liisa Karlsson.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, kuinka yleistä sadutuksen käyttö päiväkodissa on sekä päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat sadutuksen käyttöön heidän työssään. Valtaosaa päivähoiton piirissä olevista lapsista hoidetaan päiväkodeissa (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013, 2), joten lapsen kuulemista tukevan menetelmän tarkastelu juuri kyseisessä ympäristössä on tärkeää. Sadutusta on käytetty monissa opinnäytetöissä menetelmänä, mutta itse sadutusmenetelmän käyttöä ei ole juurikaan tutkittu. Lähestyn siis sadutusta uudesta näkökulmasta. Työni mahdollistaa syvällisemmän tutustumisen menetelmään, jota voin käyttää sosionomin työssä useiden eri asiakasryhmien kanssa. Päteväidyn koulutukseni myötä lastentarhanopettajaksi, joten opinnäytetyöni rajautuu koskemaan päiväkotikäisten lasten sadutusta.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä esittelen sadutusmenetelmän historiaa, käyttöä sekä hyötyjä. Lisäksi tarkastelen varhaiskasvatusta yleisesti sekä lapsen ja päiväkodin työntekijän näkökulmista. Aineistonkeruumenetelmä-

nä käytän päiväkodin työntekijöille suunnattua kyselyä ja saadun aineiston analysoin aineistolähtöisellä sisällönanalyysilla.

2 Sadutus

Sadutus on suomalainen, alun perin lasten kuulemiseen kehitetty menetelmä (Karlsson & Riihelä 2012, 190). Sitä voi kuitenkin käyttää kaikenikäisten kanssa sekä useissa eri ympäristöissä ja tilanteissa. Kokemuksia saduttamisesta on kahdeksan kuukautta vanhan lapsen, nuorten, aikuisten ja vanhusten kanssa. Sadutuksen tarkoituksena ei ole opettaa lasta. Sen sijaan sadutus antaa aikuisille mahdollisuuden kuulla lasta, sekä ottaa lapsi mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen lapselle luontaisella tavalla. (Karlsson 2005, 9–10.) Se on siis väline lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen kehittämiseen. Perusajatuksena on jokaisen kyvykkyys luoda ja kertoa satuja, joiden kautta ilmaistaan omia kokemuksia ja ajatuksia. Lapselle on luotava tunne siitä, että häntä kuunnellaan ja arvostetaan. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 178.) Karlsson (2005) luonnehtii sadutusmenetelmää muun muassa kuuntelevaksi, osallistavaksi, leikkisäksi, vapauttavaksi, avoimeksi, tasavertaistavaksi, yhteisölliseksi, uutta luovaksi sekä yhteistä jakavaksi (Karlsson 2005, 120).

Saduttaa voi kuka vain ja missä vain, sillä se ei vaadi erityisosaamista tai monimutkaisia välineitä. Sadutusmenetelmässä sadun kertoja on sadutettava. Kirjaaja, aktiivinen kuuntelija ja sadutukseen innostaja on saduttaja. Saduttaja kehottaa lasta kertomaan sadun seuraavin sanoin: *”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.”* Tämän kehotuksen myötä puheenvuoro sekä päätösvalta kertomuksen sisällöstä ja muodosta on sadutettavalla. Saduttaja ja sadutettava ovat sadutustilanteessa tasavertaisia toimijoita. (Karlsson 2005, 12, 69, 116–117.) Sadutusmenetelmä on nelivaiheinen: sadutettava kertoo tarinan, saduttaja kirjaa tarinan, tarina luetaan ja lopuksi se korjataan kertojan toiveiden mukaisesti. (Karlsson 2001, 94; Karlsson 2005, 111–112; Karlsson & Riihelä 2012, 174; Riihelä 2006, 58).

2.1 Sadutusmenetelmän historia ja kehitys

Sadutusmenetelmä sai alkunsa 1980-luvulla, kun koulupsykologi ja valtiotieteen tohtori Monika Riihelä työskenteli lasten parissa koulupsykologina (Karlsson 1999, 61; Karlsson 2001, 90; Karlsson 2005, 100; Karlsson 2010, 130; Karlsson & Riihelä 2012, 172; Riihelä 2006, 58). Riihelä kehitti uuden, lasten ajatuksia ja tietoja selvittävän haastattelumenetelmän; aikakortit (Karlsson 1999, 61; Karlsson 2001, 90–91; Karlsson 2010, 130). Aikakorttimenetelmän ideana oli selvittää lasten aikakäsityksiä. Lapsia ohjeistettiin kertomaan eri vuorokaudenaikoja esittävistä kuvista. Haastattelija kehotti lasta kertomaan tarinan juuri sellaisena, kuin itse halusi. Tämän jälkeen tarina luettiin lapselle ja hän sai tehdä siihen haluamansa muutokset. (Karlsson 2010, 130.) Aikakorttimenetelmässä huomiointiin lapsen näkökulma aikuiskeskeisen haastatteluorientaation sijaan. Menetelmän tarkoituksesta kerrottiin avoimesti lapsille sekä heidän vanhemmilleen ja opettajilleen. (Karlsson 2001, 91.)

Aikakorttimenetelmää kehitettiin edelleen ja sovellettiin erilaisiin toimintaympäristöihin ja eri-ikäisiin lapsiin ja aikuisiin. Menetelmää alettiin kutsua nimellä sadutus. (Karlsson 2010, 130.) Aikakorttien ja sadutuksen eroavaisuudeksi muodostui se, että aikuislähtöisten kysymysten ja sisältöjen sijaan oltiin kiinnostuneita nimenomaan lapsen keksimän ja kertoman sadun sisällöstä (Karlsson 1999, 63). Ensimmäisen kerran sadutusmenetelmää kehitettiin ja sovellettiin laajasti Satukeikka-projektissa vuosina 1995–1997. Vuonna 1996 sadutusmenetelmä levisi kaikkiin pohjoismaihin ja myöhemmin myös muualle maailmaan. (Karlsson 2001, 91–92.)

Suomalainen Satukeikka-projekti käynnistyi valtakunnallisen Kuperkeikkakyyti-verkoston yhteydessä. Verkosto aloitti toimintansa 1992 ja se koostui lasten kanssa työskennelleistä ammattilaisista. Verkoston tavoitteena oli uudistaa työtapoja siten, että lapsen ääni saataisiin kuuluville toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Verkostoon kuului 15 kuntaa, jotka tekivät yhteistyötä muun muassa yliopistojen ja eri maiden kanssa. Toimintaa koordinoi tuolloisen Stakesin eli Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen Lapset ja laatu -ryhmä. Verkoston jäsenet toivoivat työtään kehittävää yhteistoimintaa ja vuonna

1995 syntyi Satukeikka, joka oli ensimmäinen verkostoa yhdistänyt projekti. (Karlsson 2001, 95.)

Satukeikka-projekti oli yhteisöllinen kehittämis- ja tutkimusinterventio, jossa tavoitteeksi asetettiin lasten oman kulttuuriin ja ajatusten esille nostaminen. Lasten tarinoiden kirjaamisen kautta haluttiin löytää uusia tapoja lasten kuunteluun. Projektin alussa vuonna 1995 otettiin käyttöön käsite sadutus, jota käytettiin projektin menetelmänä. (Karlsson 2001, 95.) Vuosina 1995–1997 toimineen projektin tuloksena aikuiset keräsivät kokoon lähes 5000 lapsen kertomaa satua, jotka arkistoitettiin (Karlsson 2001, 86). Projektin myötä sadutusmenetelmän käyttöä kehitettiin sekä innostus sen käytöstä jatkui ja levisi yhä laajemmin (Karlsson 1999, 139).

Satukeikka-projektin jälkeen keskeinen sadutusta tutkinut ja kehittänyt henkilö on Liisa Karlsson. Hänen Saduttamalla lasten kulttuuriin – verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakyydissä -tutkimuksensa (1999) käsittelee sadutusmenetelmän syntyä ja kehitystä sekä sen vaikutuksia niin lasten kuin lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkökulmasta. Tutkimuksessa on hyödynnetty Satukeikka-projektin tuottamaa aineistoa. Lisäksi Karlssonin nimissä on julkaistu ensimmäinen sadutusta koskeva väitöskirja Lapsille puheenvuoro – ammattikäytännön perinteet murroksessa (2000).

Sadutuksesta on julkaistu seitsenosainen videosarja Kerro satu (1997), jossa lapset kertovat omia tarinoitaan sekä Pättäni-video (2001), joka kertoo 7–9-vuotiaiden dysfasia-luokalla opiskelevien lasten saduttamisesta. Etenkin 90-luvun lopulla sadutus sai paljon huomiota lukuisissa radiolähetyksissä ja televisio-ohjelmissa, valtakunnallisissa ja paikallisissa tapahtumissa ja näyttelyissä sekä suomalaisissa ja kansainvälisissä artikkeleissa. Sadutusmenetelmälle on lisäksi myönnetty palkintoja ja tunnustuksia, joista mainittakoon paikka EU-maiden lasten mielenterveyttä edistävien mallitoimintojen joukossa (Mental Health Europe 2000) ainoana Suomessa. (Karlsson 1999, 125–126; Karlsson 2001, 96; Karlsson 2005, 109; Riihelä 1997.)

2.2 Toimintakulttuuri ja -ympäristö sadutuksessa

Kun halutaan selvittää lasten näkökulmia erilaisissa ohjaus-, kasvatus- ja opetustilanteissa, on aikuisilla taipumusta ottaa vuorovaikutusta hallitseva asema kyseisissä tilanteissa. Lapsille esitetään paljon kysymyksiä, joiden tarkoituksena ei ole selvittää lapsen todellisia ajatuksia, ja aikuisella on usein ennakkoodotuksia lapsen vastauksia kohtaan. Lapset aistivat herkästi nämä tilanteet ja alkavat toimia aikuisten odotusten mukaisesti. (Karlsson 2010, 128.) Kun vuorovaikutus pohjautuu ainoastaan aikuisten aloitteisiin sekä lapseen kohdistuvaan arviointiin, ei lapselle jää tilaa esittää omia ajatuksiaan ja ideoitaan. Lapsi on tällöin aktiivisen toimijan sijaan passivoituva aikuisen toiminnan kohde. (Karlsson 2005, 26–27.)

Sadutus puolestaan pohjautuu kohtaavaan ja osallistavaan toimintakulttuuriin. Kohtaavassa ja osallistavassa toimintakulttuurissa lapsella on tilaa kertoa ajatuksiaan ja hänet otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun. Tässä toimintakulttuurissa ei suoriteta jatkuvaa arviointia tai korosteta lapsen puutteita. Sen sijaan lapsi nähdään aktiivisena, aloitteellisena, osaavana ja luovana toimijana, joka tuottaa tietoa ja kulttuuria. (Karlsson 2005, 12, 38.)

Sadun kertoja määrittää sadutuksessa sen, mikä on satu. Satu voi koostua muutamasta sanasta tai olla vaikkapa pieni kirjanen. Sadutuksen ideana onkin, että aikuinen ei opeta lapselle, millainen sadun pitäisi olla. Kyseinen toimintatapa ei ole lasta arvostavaa. (Karlsson 2005, 46, 61.) Satujen sisällöt syntyvät tavallisimmin lapsen kokemuksista, kuulluista tarinoista ja itse sadutustilanteen luomasta inspiraatiosta. Suomalaislapsilta kerätty satuaineisto viittaa siihen, että mitä lähempänä lapsi on lukemis- ja kirjoittamisikä, sitä perinteisempi hänen satunsa on ainakin aloitukseltaan, millä viitataan ”olipa kerran” -aloitukseen. (Karlsson & Riihelä 2012, 175, 185–186). Vanhemmilla lapsilla on myös nuoria enemmän taipumusta käyttää aikuisille tyypillistä teemakeskeistä rakennetta tarinassaan eli rakennetta, jossa kehitellään pidempään samaa aihetta (Karlsson 2012, 270).

Huoli ajan puutteesta ei saa olla esteenä sadutukselle, sillä menetelmän sitoutumattomuus tiettyyn aikaan ja paikkaan luo monipuoliset mahdollisuudet sen

käytölle. Lisäksi ryhmäsadutus mahdollistaa kaikkien lasten osallistumisen. (Karlsson 2005, 142.) Satukeikka-projektiin osallistuneet lasten kanssa työskennelleet aikuiset toivoivat aluksi enemmän aikaa sadutusta varten. Projektin lopussa kukaan ei kuitenkaan maininnut, että aika olisi ollut este työn kehittämiseksi. Työntekijöiden kokemukset olivat päinvastaisia; sadutusmenetelmä antoi heille enemmän aikaa sekä mahdollisuuksia keskittyä lapsiin sekä heidän kuunteluunsa. (Karlsson 2001, 174–175.)

Sadutusmenetelmä voi väärin käytettynä johtaa ongelmatilanteisiin. Aikuinen voi käyttää sadutusta joko tietoisesti ja tiedostamatta vallan välineenä, mikä näkyy lapseen kohdistuvana välinpitämättömyytenä tai vähättelynä. Lasten tarinoille naureskelu, niiden lukeminen pilkallisesti ja viestit pettymyksestä lasten tarinoita kohtaan eivät kuulu sadutukseen. Lapset aistivat herkästi tällaisen ilmapiirin, jolloin he kieltäytyvät kertomasta satuja. (Karlsson 2001, 172; Karlsson 2005, 139.) Lapsi saattaa jättää sadun kertomatta myös tilanteessa, jossa hän aistii, että aikuinen ei ole aidosti kiinnostunut siitä, mitä lapsi haluaa kertoa (Karlsson 2001, 173). Aikuisten lisäksi lapset voivat käyttää sadun kerrontaa pilkan välineenä. Tällainen tilanne vaatii keskustelua asianosaisten kanssa sekä yhteisesti sovittuja pelisääntöjä ja toimintatapoja. Sadutustilanteessa keskeistä on yhdessä tekeminen ja onnistumisen kokemukset, mikä tarkoittaa riitojen ja muiden erimielisyyksien jättämistä taka-alalle. (Karlsson 2005, 139.)

2.3 Sadutusmenetelmät

Sadutuksen menetelmiä ovat perussadutus, aihesadutus, sadutusdokumentointi sekä muihin ilmaisutapoihin sovellettu sadutus. Perussadutuksessa sadutettavan tarina kirjataan sanatarkasti kertojan nähden ilman valmiiksi annettua aihetta, arviointia tai tulkintaa. Tämän jälkeen saduttaja lukee tarinan ääneen, jolloin sadutettava voi tehdä siihen haluamansa muutokset. Aihesadutuksessa sadutetaan aiheesta, jonka sadutettava päättää. Sadutusdokumentoinnissa saduttaja kirjaa lasten leikkejä, keskusteluja ja tekemisiä avoimesti lasten nähden. Leikin ja kertomisen lisäksi sadutusta voi soveltaa esimerkiksi musiikkiin, tanssiin ja rakenteluun. (Karlsson 2005, 10–11.) Monesti lapsi haluaa kuvittaa satunsa tai kertoa sadun piirroksistaan (Karlsson 1999, 103; Karlsson 2005, 71).

Ennen aihesadutukseen siirtymistä on luotava dialoginen ja kuunteleva toimintakulttuuri sadutettavan ja saduttajan välille. Se rakennetaan perussadutuksen avulla. (Karlsson 2005, 47; Karlsson 2010, 130.) Aikuisen valmiiksi antama aihe lapsen kertomukselle kuvastaa perinteistä lapsen ja aikuisen välistä toimintakulttuuria. Kun lapselle annetaan mahdollisuus valita vapaasti kertomuksensa aihe, luodaan tilaa lapsen omille ajatuksille, aloitteille ja puheenvuoroille. Aikuisen voi myös kysyä, mikä tarina liittyy esimerkiksi lapsen savityöhön tai tanssiesitykseen. Jotta sekä lapsi että aikuinen muistaisivat sadutuksen perimmäisen ajatuksen eli kuuntelun merkityksen sekä aidon kiinnostuksen lapsen kertomaa kohtaan, on ajoittain hyvä palata perussadutukseen. (Karlsson 2005, 127.)

Sadutusdokumentointi on toimiva ja paljon informaatiota antava väline pienryhmien, leikkien ja muun toiminnan seuraamisessa. Sadutusdokumentoinnin lähtökohtana on kerrotun kirjaaminen kirjaajan omien tulkintojen ja johtopäätösten sijaan. Kiinnostus kohdistuu lapseen kertomiin asioihin sekä tekemiseen ja tapaan leikkiä. Sadutusdokumentointi hyödyttää niin lapsia kuin aikuisiakin. Se antaa aineksia yhteiseen suunnitteluun sekä muulle työyhteisölle ja lasten vanhemmille tietoa siitä, mitä on tehty ja miten on tehty. Lisäksi sadutusdokumentointi sopii pienimpienkin lasten kanssa työskentelyyn. (Karlsson 2005, 90–96.) Myös Tiira (2000) nostaa pro gradu -tutkielmassaan esille sadutusdokumentoinnin merkityksen pienten lasten toimintaympäristössä. Tutkielman tulosten mukaan sadutusdokumentointi edistää pienten lasten kuulemistä, heidän toimintansa näkyvyyttä sekä lapsen osaamista taitamattomuuden sijaan. (Tiira 2000, 98.)

Sadutusta on mahdollista toteuttaa kahden kesken, pienryhmässä, suuressa ryhmässä tai yksilösadutuksena muun ryhmän läsnäollessa. Yksilö- ja ryhmäsadutustilanteet eroavat toisistaan, joten molempia muotoja on hyvä käyttää. Kahdenkeskinen tilanne on intiimi, kun taas ryhmäsadutuksessa korostuu yhteisöllisyys ja yhdessä pohtiminen. (Karlsson 2005, 69–70.) Riihelän (2012) mukaan ryhmäsadutustilanteelle tyypillistä on myös se, että lapset innostavat toisiaan kertomaan satua (Riihelä 2012, 201). Ryhmäsadutuksessa ryhmäläiset kertovat satua vuorotellen vapaassa järjestyksessä. Kerrontavuoron pituus voi olla vapaa tai rajattu. (Karlsson 2005, liite 8.)

2.4 Dokumentointi ja tekijänoikeus sadutuksessa

Ennen lasten satujen dokumentointia on lapsen vanhemmille kerrottava sadutuksesta sekä pyydettävä lupa dokumentointiin (Lindqvist 2012, 332). Kun kirjaaminen tapahtuu avoimesti lapsen nähden, lapsi saa mahdollisuuden seurata, kuinka hänen puheensa muuttuu kirjainten muotoon ja toisaalta hän kuulee, kuinka kirjaimet muuttuvat taas puhutuksi kieleksi hänen kertomanaan tarinana (Karlsson 2005, 50–53). Sadut kirjataan ylös puhekielisinä kielioppivirheineen, mikä korostaa lapsen päätösvaltaa sekä osoittaa aikuisen kiinnostuksen ja arvostuksen lapsen kertomusta kohtaan. (Karsson 1999, 93; Karlsson 2005, 51).

Sanatarkan kirjaamisen ohjeistuksesta voidaan joustaa saduttajalle entuudestaan tutulla kielihäiriöisellä lapsella. Tällaisessakaan tilanteessa kaikkia virheitä ei tule korjata, vaan saduttajan on harkittava, mikä on kullekin lapselle sopiva ratkaisu. Epävarmoissa tilanteissa kirjaaja voi myös kysyä lapsen kantaa kirjaamiseen. Mäen (2009) mukaan esimerkiksi puuttuvaa R-äännettä ei korvata L-äänteellä, eikä kertojan änkytystä kirjata. (Karlsson 1999, 93; Mäki 2009, 87.) Pättäni-videolla (2001) esiintyvät erityisopettajat puolestaan kannattavat oppilaidensa virheellisten ja puuttuvien äänteiden kirjaamista. Useimmat heidän saduttamansa lapset halusivat, että kertomukset myös luetaan virheellisinä. Opettajien kokemusten mukaan tämä motivoi lasta oppimaan. (Kempainen 2001.)

Karlsson (1999) tuo esille muitakin sadun kirjaamista koskevia näkökulmia. Puhekielen kirjaaminen voi olla vaikeaa jos esimerkiksi kertojan ja saduttajan murteet ovat erilaisia. Myöskään kertojan äänenpainoja, rytmejä eikä puhekorkeuksien vaihtelua pystytään kirjaamaan ylös. Toisinaan lasten sadut saattavat olla niin pitkiä, että saduttaja ei ehdi tai jaksaa kirjoittaa niitä kokonaan. (Karlsson 1999, 96.) Jos kirjaaja ei pysy kertojan tahdissa, voi kertojaa pyytää odottamaan hetken (Karlsson 2005, 50–53).

Kertomukseen voidaan merkitä kertojan etu- ja sukunimi, ikä, kerrontapaikka, päivämäärä, kirjaaja sekä muut kuulijat sopimuksen mukaan. Tässä yhteydessä aikuinen voi kirjata ylös myös sadutushetkessä syntyneitä huomioita ja kysymyksiä. (Karlsson 2005, 62.) Sadun tekijänoikeus on sen kertojalla iästä riippumatta. Kertojalla on siis päätösvalta siitä, kenelle satu luetaan, mihin sitä käy-

tään ja missä sitä säilytetään, julkaistaan tai levitetään. Sadut voidaan esimerkiksi ripustaa muiden lasten sekä vanhempien nähtäville, minkä jälkeen ne laiteetaan talteen lapsen omaan kansioon. (Karlsson 2005, 12, 72.) Lapsi voi palata myöhemmin näihin dokumentteihin ja seurata niiden kautta omaa edistystään (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011, 62).

2.5 Sadutuksen hyötyjä

Satukeikka-projektissa tuotetun aineiston perusteella voi sanoa, että sadutuksella on monia hyötyjä. Näitä hyötyjä voi tarkastella lapsen, aikuisen ja yhteisön näkökulmasta. Etenkin menetelmän säännöllinen käyttö samojen lasten kanssa tuo esiin sen monipuoliset vaikutukset (Karlsson 1999, 171; Karlsson 2005, 42). Sekä Riihelän (2006) että Karlssonin (1999; 2001) mukaan sadutuksen myötä lapsen ja aikuisen välinen keskustelu- ja vuorovaikutuskulttuuri muuttuu demokraattisemmaksi eli perinteisen valta-asetelman sijaan lapsen äänelle, kuuntelulle ja aloitteille tehdään tilaa. Sadutuksella todetaan olevan myös ryhmäännyttävä merkitys sekä vaikutuksia lasten sekä aikuisten ja lasten välisessä yhteisöllisyudentunteessa. (Karlsson 1999, 131, 169–170; Karlsson 2001, 134, 192; Lindqvist 2012, 332; Riihelä 2006, 58.) Lasten innostus sadutushetkeä kohtaan voi innostaa aikuista menetelmän käyttöön ja päinvastoin. Sadutus mahdollistaa lasten mukaan ottamisen toiminnan suunnitteluun sekä yhä monipuolisemman yhteistyösuhteen kodin ja lapsen hoitopaikan välillä. (Karlsson 1999, 152, 173–174.)

Sadutus on aikuiselle yksinkertainen tapa sukeltaa lapsen maailmaan; nähdä lasten oma kulttuuri ja löytää sen rikkaudet. Aikuisille tulee sadutustilanteessa usein yllätyksenä se, kuinka taitavia lapset ovatkaan. Tutkimusten mukaan sadutusmenetelmä onkin aikuisille muuttumisen, oppimisen ja työn kehittämisen väline. Sadutus on väline seurata lapsessa tapahtuvia muutoksia sekä kuulla lapselle tärkeistä ja olennaisista asioista. (Karlsson 2005, 41–42, 81, 119.) Sadutuksen avulla kasvattajat ovat oppineet ymmärtämään ja kuuntelemaan lapsia paremmin ja esimerkiksi jokainen Satukeikka-projektissa mukana ollut aikuinen kertoi sadutusmenetelmästä tulleen osa heidän toimintatapaansa. (Karlsson 2001, 132–134.) Niin kauan alalla olleet kuin vasta aloittaneetkin työntekijät

voivat sadutuksen kautta tutustua lapseen täysin uudella tavalla (Karlsson 1999, 174).

Omat ja muiden lasten kertomukset ovat osoittautuneet lapselle tärkeiksi. Niitä halutaan usein lukea moneen kertaan ja osasta voi tulla hittisatuja lasten keskuudessa. (Karlsson 1999, 100.) Riihelä (2006) ja Karlsson (2005) ovat samaa mieltä siitä, että sadutus rohkaisee mukaan myös ujut ja hiljaiset lapset. Ujut lapset intoutuvat revittelemään ja saavat osakseen ihailua. Puheliaammat lapset puolestaan pysähtyvät kuuntelemaan. (Karlsson 2005, 133; Riihelä 2006, 58.) Sadutus on lapselle vapauttavaa, sillä hän voi kertoa mielessään liikkuvista asioista ilman pelkoa arvioinnista ja aikuisen tulkinnasta. Kun lapsi pukee ajatuksensa sadun muotoon, voi vaikeistakin asioista puhuminen helpottua. Sadutushetkellä on usein rauhoittava vaikutus lapseen ja siinä hetkessä lapsi saa jakamatonta huomiota osakseen. (Karlsson 2005, 133–137.)

Yksi merkittävimmistä kasvattajien esille tuomista sadutuksen hyödyistä on menetelmän positiivinen vaikutus lapsen itsetunnolle (Karlsson 1999, 151; Karlsson 2001, 127; Karlsson 2005, 133). Sadutuksen myötä lapset kokevat onnistumisen tunteita sekä ylpeyttä omista aikaansaannoksistaan (Karlsson 2001, 127). Aikuisten havainnot ovat myös osoittaneet, että sadutuksella on myönteinen vaikutus lapsen lukemisen ja kirjoittamisen oppimiselle. Lapsi ottaa sadutuksessa käyttöönsä uusia käsitteitä ja lisää kielellistä tietoisuuttaan sekä lisäksi hän rohkaistuu laajentamaan sanavarastoaan ja käyttämään monipuolista ilmaisua sekä mielikuvitusta. Ennen kaikkea sadutus kannustaa lasta aktiivisuuteen ja aloitteellisuuteen. (Karlsson 2005, 42, 140.)

Sadutus nähdään hyvänä menetelmänä erityisopetuksessa muun muassa dysfaattisten lasten kanssa. Sadutuksen kautta myös kielihäiriöinen lapsi pääsee näyttämään kyvykkyytensä sekä saa äänensä kuuluviin. (Karlsson 1999, 142–143; Karlsson 2001, 166; Karlsson 2005, 203; Mäki 2009, 86.) Dysfasiasta puhuttaessa tarkoitetaan tänä päivänä kielellistä erityisvaikeutta, joka vaikuttaa laaja-alaisesti lapsen toimintakykyyn, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen (Käypä hoito). Satujen kanssa työskentelyä sekä sadutusta käytetään myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisten maahanmuuttajalasten kanssa esimerkiksi varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen kuuluvassa S2 eli suomi toisena kielenä -

opetuksessa. (Hämmäinen & Mäki 2009, 62, 85; Halme 2011, 94–95; Karlsson 1999, 144; Karlsson 2005, 180). Satujen kanssa työskentely auttaa kielen kehitymisessä, sillä se kasvattaa sanavarastoa, kehittää syy- ja seuraussuhteiden hahmottamista sekä parantaa keskittymiskykyä (Hämmäinen & Mäki 2009, 62.) Lähteenmäki (2012) näkee sadutuksen soveltuvan myös työskentelyyn turvapaikanhakijalasten kanssa. Sadutus antaa turvapaikanhakijalapselle mahdollisuuden tuottaa tietoa ja ilmaista itseään omasta näkökulmasta. Lisäksi se antaa aineksia lapsen rohkeuden ja itseluottamuksen vahvistumiselle. (Lähteenmäki 2012, 308, 317–319.)

3 Varhaiskasvatus

Jotta sadutuksen roolin ja mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa voisi käsittää, on olennaista tarkastella, mitkä tekijät ohjaavat varhaiskasvatustyötä ja mitä varhaiskasvatuksen kokonaisuus sisältää. Lisäksi varhaiskasvatuksen tarkastelu sekä lapsen että kasvattajan näkökulmasta auttaa hahmottamaan, kuinka sadutusta voi hyödyntää lapsilähtöisenä ja lapsen osallisuutta tukevana työmenetelmänä päiväkodissa.

Varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Se on valtakunnallinen asiakirja, jonka tavoitteena on varhaiskasvatuksen toteutuksen yhdenvertaistaminen koko maassa, sisällöllisen kehittämisen ohjaaminen sekä varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on ohjauksen väline kaikille yhteiskunnan järjestämille ja valvomille varhaiskasvatuksen toimintamuodoille. Muita valtakunnallisia varhaiskasvatusta ohjaavia asiakirjoja ovat lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset, varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset sekä esiopetussuunnitelman perusteet. Kunnallisella tasolla työtä ohjaavat kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset ja strategiat, kunnan ja sen eri yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmat ja esiopetuksen opetussuunnitelmat sekä lapsikohtaisesti laaditut suunnitelmat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7–9.)

Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden (2005) mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kasvatuksellista vuorovaikutusta, jota toteutetaan pienen lapsen eri elämänpiireissä. Sen tavoitteena on lapsen tasapainoisen kasvun, kehityk-

sen ja oppimisen edistäminen. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa ja se koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Keskeisimpiä varhaiskasvatuspalveluja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja erilainen avoin toiminta. Palvelut voivat olla kuntien, järjestöjen, yksityisten palveluntuottajien sekä seurakuntien tuottamia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Varhaiskasvatuksen keskeinen sisältö rakentuu kuuden eri orientaation kokonaisuudesta. Sisällöllisiä orientaatioita ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen sekä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Orientaatio-käsitteellä viitataan siihen, että oppiaineiden sisältöjen opiskelun sijaan lapselle annetaan välineitä ja valmiuksia, joiden avulla hän pystyy perehtymään, ymmärtämään ja kokemaan ympäröivän maailman monimuotoisia ilmiöitä. Orientaatioihin liittyvät aiheet, ilmiöt ja sisällöt liitetään lasten arkeen, lähiympäristöön ja konkreettisiin kokemuksiin. Orientaatioiden avulla varhaiskasvatuksen henkilöstö saa käsityksen siitä, millaisia kokemuksia, tilanteita ja ympäristöjä lapsille ja lapsiryhmille tulisi etsiä, muokata ja tarjota. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26–27.)

Varhaiskasvatusympäristö on fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden muodostama kokonaisuus, johon kuuluvat ympäristöön rakennetut tilat, lähiympäristö, erilaiset materiaalit ja välineet sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt. Varhaiskasvatusympäristön tulee innostaa lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan sekä ilmaisemaan itseään. Sitä voidaan suunnitella yhdessä lasten kanssa. Tärkeä osa varhaiskasvatusympäristöä on lisäksi myönteinen ilmapiiri sekä ympäristön turvallisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17–18.)

3.1 Lapsi varhaiskasvatuksessa

Lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen. Kyseiset toiminnot vahvistavat lapsen hyvinvointia, käsitystä itsestään sekä lisäävät lapsen osallistumismahdollisuuksia. Mielekkäässä toiminnassa lapsi ilmaisee ajatuksiaan ja tunteitaan. Vuorovaikutus lapsen ja kasvattajan välillä sekä lapsen toiminnan havain-

nointi antavat kasvattajalle tietoa lapsen maailmasta ja ajattelusta. Lapselle ominaiset tavat toimia huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Ne tukevat kielen merkitystä, sisällöllisiä orientaatioita sekä lapsen oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20.)

Pienryhmätoiminta ja lapsilähtöinen ajattelu ovat vakiinnuttamassa paikkansa päivähoidossa. Jokainen lapsi nähdään ainutkertaisena, erityisenä, ajattelevana, tuntevana ja tahtovana yksilönä sekä aktiivisena toimijana. Pienryhmätoiminta on yhteisöllisyyteen liittyvä pedagoginen valinta, jonka perustana on lapsen ja kasvattajan välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Pienryhmä edistää myönteistä ilmapiiriä ja antaa pohjan vuorovaikutukselle, jota lapsi tarvitsee kasvua, kehitystä ja oppimista varten. Pienryhmä mahdollistaa lapsen yksilöllisemmän kuulemisen, tukemisen, havainnoinnin ja ohjaamisen. (Opas 2013, 158–159.) Lapsilähtöisessä varhaiskasvatuksessa lapsi nähdään aktiivisena, aloitteellisena ja aikuiseen nähden tasavertaisena toimijana, jolle tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa oman kasvuprosessiinsa. Toiminnassa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet ja lapsi on aktiivinen osallistuja ja päätöksentekijä. (Kinos 2001, 30, 36.)

Lapsen tulisi saada päivähoidossa onnistumisen kokemuksia. Ne voivat syntyä spontaanisti tai tietoisesti kasvattajien järjestämänä. Onnistumisen kokemukset lisäävät lapsen itseluottamusta ja vahvistavat myönteistä minäkuvaa. Kokemus onnistumisesta voi syntyä, kun jokin tehtävä tai toiminta on lapsen kehitystasolle sopivaa ja kun lasta palkitaan tai kiitetään. Onnistumiset lisäävät lapsen motivaatiota ja sen myötä myös oppimista. (Koivunen 2009, 38–39.) Itsetunnon kehittäminen ja minuuden vahvistaminen ovat osa päivähoitoikäisen lapsen keskeisintä kehitysvaihetta (Mikkola & Nivalainen 2009, 14).

3.2 Kasvattajana varhaiskasvatuksessa

Keskeistä varhaiskasvatuksessa on ammattitaitoinen henkilöstö. Varhaiskasvatuksen henkilöstöstä muodostuu moniammatillinen kasvattajayhteisö, jossa toimitaan suomalaisen yhteiskunnan määrittelemissä asiakirjoissa olevien ja yhteisesti sovittujen arvojen ja toimintatapojen mukaisesti. Kasvattajan tulee pohdita, arvioida ja tiedostaa oma tapansa toimia kasvattajana sekä tiedostaa ne

arvot ja eettiset periaatteet, jotka siihen vaikuttavat. Varhaiskasvatuksessa toteutettava kasvatusta ja opetus on tietoista, tavoitteellista ja suunniteltua toimintaa. Kasvattajayhteisön on pyrittävä dokumentoimaan, arvioimaan ja kehittämään toimintaansa jatkuvasti. Toiminnan kehittämiseen kuuluvat ammatillisen osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen sekä varhaiskasvatuksen muuttuvien tarpeiden kuten teknologian kehityksen ja mahdollisuuksien tiedostaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11, 16–17.)

Lapsihavainnointi on osa kasvattajien työtä varhaiskasvatuksessa. Havainnoinnissa kasvattaja tekee havaintoja lapsesta erilaisissa arjen tilanteissa, kuten leikkitilanteissa tai ohjatun toiminnan aikana (Koivunen 2009, 24). Kuuntelu ja havainnointi tuottavat sadutuksen kaltaisessa lapsilähtöisessä tilanteessa monipuolisempaa tietoa lapsen arjesta ja ajatuksista kuin haastattelu ja suorat kysymykset (Lähteenmäki 2012, 287–288). Lapsihavainnoinnin tarkoituksena on lisätä kasvattajien ymmärrystä lapsesta, ja sen edellytyksenä on irtautuminen lasta koskevista ennakkokäsityksistä sekä tulkintojen tekemisen välttäminen. Yksilöhavainnointi antaa kasvattajalle ainutlaatuista tietoa lapsen kehityksen osa-alueista sekä lapsen vahvuuksista, kiinnostuksen kohteista, yksittäisistä taidoista ja vaikeuksista. Se voi myös parantaa lapsen ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta. Ryhmähavainnoinnissa havaintojen tekeminen voi kohdistua esimerkiksi ryhmädynamiikkaan, sosiaalisiin suhteisiin, ryhmän toimivuuteen, ikä- ja sukupuoli-jakauman merkitykseen sekä ryhmän laatuun. Kasvattajan tehtävänä on hyödyntää tehtyjä havaintoja toiminnan arvioinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa jokaisen lapsen yksilöllisyys huomioiden. Havaintojen jakaminen lapsen vanhempien kanssa on tärkeää ja havainnointitulosten pohjalta kasvattaja ja vanhemmat voivat yhdessä pohtia, kuinka lapsen kehitystä voidaan tukea. (Koivunen 2009, 24–28.)

Päiväkodin arki tarjoaa lapsille niin spontaaneja kuin suunniteltujakin mahdollisuuksia osallisuudelle. Työntekijöiden tehtävänä onkin mahdollistaa lapsen osallisuus eli käyttää toimenpiteitä, joilla lasta kannustetaan osallisuuteen. Lapsen osallisuutta voi tarvittaessa tukea muun muassa kuvien avulla, toimintaa dokumentoimalla, vaihtoehtoisilla kommunikaatiomenetelmillä, erilaisilla lasta motivoivilla toiminnallisilla menetelmillä sekä lapsen ymmärrystä, ilmaisua ja

muistia tukevilla kommunikaatiotavoilla, jotka sopivat myös pienempien lasten kuulemiseen. Kun kasvattaja mahdollistaa lapsen aloitteellisuuden ja kuulee heiltä tulevia näkemyksiä, saa lapsi mahdollisuuden näyttäytyä osaavana toimijana. (Turja 2012, 47–48, 52.)

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, kuinka yleistä sadutuksen käyttö päiväkodissa on sekä päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat sadutuksen käyttöön heidän työssään.

Selvityskysymykset

- Kuinka yleistä sadutuksen käyttö päiväkodissa on?
- Miksi päiväkodin työntekijät käyttävät sadutusta työssään?
- Mitkä ovat sadutuksen käyttöä ehkäiseviä ja edistäviä tekijöitä?

Opinnäytetyöni tavoitteena on ennen kaikkea saada päiväkodin työntekijät pohtimaan sadutuksen käyttöä työmenetelmänä ja tätä kautta antaa huomiota menetelmälle. Toisena tavoitteenani on löytää saamastani aineistosta tekijöitä, joiden pohjalta syntyisi kehittämissideoita sadutuksen käytöstä erityisesti työelämää, mutta mahdollisesti myös koulutusta varten.

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöprosessini alkoi keväällä 2013 aiheen valinnalla. Lopullinen aihe muotoutui saman syksyn aikana ja opinnäytetyösuunnitelmani liitteineen oli valmis alkuvuodesta 2014. Tämän jälkeen hain tutkimuslupaa Lappeenrannan kasvatus- ja opetustoimelta. Luvan saatuaani toteutin opinnäytetyöni kyselyn.

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tavoitellaan osallistujien näkökulman ymmärtämistä. Mielenkiinto kohdistuu todellisuuteen ja tutkimuksen osallistujien näkökulmaan tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen ominaispiir-

teitä ovat muun muassa aineistonkeruu avoimin menetelmin, osallistujien tarkoituksenmukainen valinta, aineistolähtöinen analyysi sekä vähäinen osallistujamäärä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään määrällisen edustavuuden sijaan teoreettiseen edustavuuteen. Teoreettinen edustavuus tarkoittaa mahdollisimman kattavan kuvan saamista tutkittavasta ilmiöstä. (Kylmä & Juvakka 2007, 23, 31, 58.)

5.1 Aineiston keruu

Opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmänä käytin kyselylomaketta. Kysely on yksi yleisimmistä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä, mutta sitä voidaan käyttää myös määrällisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Lomakekyselyllä voidaan kerätä tietoa muun muassa tosiasioida, arvoista ja asenteista, käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista sekä uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. Kyselytutkimuksen avulla on mahdollista saada laaja tutkimusaineisto. Sillä voidaan kysyä useita asioita ja vastaajia voi olla paljon. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195, 197.) Koska opinnäytetyöni tarkoituksena oli saada laadullista tietoa ihmisten toiminnasta sekä viitteitä sadutusmenetelmän käytön yleisyydestä, valitsin aineistonkeruumenetelmäksi kyselyn. Sen avulla oli mahdollista saada vastauksia näihin kahteen ulottuvuuteen.

Laadullisessa tutkimuksessa on olennaista, että tietoa kerätään henkilöiltä, joilla on mahdollisimman paljon tietoa tai kokemusta tutkittavasta aiheesta. Osallistujien valinnan tulee siis olla harkittua, eikä satunnaista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.) Koska tarkoitukseni oli selvittää päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä, päätin etsiä vastaajia opinnäytetyöni kyselyyn päiväkodeista. Vastaajien joukossa ei ollut rajausta sille, käyttääkö työntekijä sadutusta vai ei, sillä oletukseni oli, että molemmilta ryhmiltä voi saada tietoa, joka vastaa selvityskysymyksiini. Opinnäytetyöni suunnitteluvaiheessa olin yhteydessä satunnaisesti eri päiväkoteihin Lappeenrannassa ja sovin yhteistyöstä kahden päiväkodin kanssa. Tarkoitukseni oli jakaa kyselylomake molempien päiväkotien kaikille työntekijöille, mutta lopulta tämä toteutui vain toisessa päiväkodissa. Toisessa päiväkodissa jaoin kyselylomakkeet päiväkodin johtajan ehdotuksesta vain kahden ryhmän henkilökunnalle.

Tutkimuslomake koostuu saatekirjeestä ja varsinaisesta kyselylomakkeesta. Saatekirjeen tehtävänä on motivoida vastaamaan sekä selvittää vastaajille tutkimuksen taustaa ja vastaamista. Saatekirje voi olla ratkaiseva tekijä päätettäessä kyselyyn vastaamisesta. (Heikkilä 2004, 61.) Vaikka kysely olisikin hyvä, voidaan siihen jättää vastaamatta, jos saatekirje on vajavainen tai epämääräinen (Vehkalahti 2008, 48). Pysin tekemään saatekirjeestä mahdollisimman selkeän ja yksinkertaisen, kuitenkin niin, että siitä löytyy kaikki tarpeellinen informaatio. Saatekirjeessä oli myös yhteistietoni mahdollisten kysymysten varalta.

Ennen kyselylomakkeen laatimista etsin sadutukseen liittyvää tietoa ja kirjallisuutta, minkä myötä sadutukseen liittyvä tietoni lisääntyi ja tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet sekä selvityskysymykset alkoivat tarkentua. Heikkilä (2004) vahvistaa sen, että ennen kyselylomakkeen laatimista on syytä tutustua tutkimusaiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, pohtia ja täsmentää tutkimusongelmaa, määrittellä käsitteitä, valita tutkimusasetelma sekä selventää tutkimuksen tavoite (Heikkilä 2004, 47). Tutkimusaiheen ja kyselylomakkeen tarkalla suunnittelulla ja laadinnalla on vaikutusta vastaamiseen ja sen myötä tutkimuksen onnistumiseen (Hirsjärvi ym. 2009, 198).

Kyselylomakkeeni koostui avoimista ja strukturoidusta kysymyksistä. Hirsjärven ym. (2009) mukaan avoimen kysymyksen ideana on kysyä kysymys ja jättää tyhjää tilaa vastausta varten. Avoimissa kysymyksissä vastaajille annetaan mahdollisuus omin sanoin ilmaisuun ja niissä korostuu vastaajien tietämys ja painotukset aihealueesta. Monivalintakysymyksissä eli strukturoiduissa kysymyksissä vastaaja valitsee yhden tai useamman valmiiksi annetun vastausvaihtoehdon. Valmiiden vastausten lisäksi monivalintakysymyksissä voi olla avoin vastausvaihtoehto, jolla pyritään uusien näkökulmien löytämiseen. Monivalintakysymysten tuottamia vastauksia on usein mielekkäämpi käsitellä niiden vertailtavuuden ja selkeyden vuoksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 198–201.)

Kyselylomakkeen alkuun sijoitin vastaajia koskevia taustakysymyksiä, sillä kuten Vallikin (2007) toteaa, voivat ne toimia selittävinä muuttujina, jolloin tutkittava ominaisuutta tarkastellaan niiden suhteen (Valli 2007, 103). Lisäksi erilaiset taustatiedot, kuten ikä, sukupuoli, ammatti ja työpaikka voivat antaa tietoa, joka auttaa aineiston ymmärtämisessä (Kuula 2006, 218). Pääpaino kyselylomak-

keessani oli kuitenkin avoimissa kysymyksissä, sillä niiden avulla voi Heikkilän (2004) ja Vallin (2007) mukaan löytää etsimiäni uusia näkökantoja tai hyviä ideoita. Kyselylomakkeessa edetään tavallisesti helpoista taustakysymyksistä vaativampiin avoimiin kysymyksiin, joten kyselylomakkeeni oli rakenteeltaan tyypillinen kyselylomake. (Heikkilä 2004, 49, 50; Valli 2007, 103, 124.)

Kyselyn yhtenä etuna on sen sitoutumattomuus aikaan (Valli 2007, 106). Päädyin käyttämään paperista kyselylomaketta, sillä sen voi täyttää missä vain sopivan hetken löytyessä, eikä kaikkiin kysymyksiin tarvitse vastata samalla kertaa. Uskon siis, että siihen vastaaminen esimerkiksi työpäivän aikana päiväkodissa on helpompaa kuin verkkokyselyyn vastaaminen.

Kyselytutkimuksella on myös omat heikkoutensa. Lomakkeen laatiminen voi olla aikaa vievää, ja se vaatii tutkijalta hyvää perehtymistä tutkittavaan aiheeseen. Valmiit vastausehdot eivät välttämättä ole toimivia, mikä voi aiheuttaa väärintymmärryksiä vastaajien keskuudessa. Tutkittava aihe tai ilmiö saattaa lisäksi olla vastaajille vieras tai vastaamiseen ei panosteta, mikä tuottaa huolimattomia ja totuudesta poikkeavia vastauksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Myöskään varmuutta siitä, kuka kyselyyn on todellisuudessa vastannut, ei saada, kun vastaamista ei valvota (Heikkilä 2004, 66; Valli 2007, 106). Ongelmaksi voi lisäksi muodostua alhainen vastausprosentti. (Hirsjärvi ym. 2009, 195; Tuomi & Sarajärvi 2009, 74; Valli 2007, 106). Vastausprosenttiin vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa tutkimuksen kohderyhmä ja aihe, kysymysten määrä, lomakkeen ulkoasu, mahdollinen uusintakysely, vastaajien kokemus tutkittavan aiheen tärkeydestä sekä se, kuinka motivoiva saatekirje on (Heikkilä 2004, 66).

Laadin lyhyen, kaksisivuisen kyselylomakkeen, jotta kynnys vastaamiseen olisi matala. Vallin (2007) mukaan vastaaja luopuu helposti kyselyyn vastaamisesta siihen tarkemmin perehtymättä, jos lomake on liian pitkä. Pitkissä kyselylomakkeissa on myös se riski, että viimeisiin kysymyksiin ei panosteta. (Valli 2007, 104–105.) Testasin kyselylomakkeeni eräällä päiväkodin työntekijällä, minkä myötä tein lisäkysymyksen sekä pieniä tarkennuksia kysymysten sisältöihin sekä niiden järjestykseen. Kyselylomakkeen testaaminen mielellään kohderyhmään kuuluvilla henkilöillä on ehdotonta, jotta sen toimivuudesta saataisiin to-

tuudenmukaista tietoa (Heikkilä 2004, 61; Hirsjärvi ym. 2009, 204; Vehkalahti 2008, 48).

Tutkimusluvan saatuani olin jälleen yhteydessä päiväkotien johtajiin, joiden kanssa olin sopinut yhteistyöstä. Sovimme ajankohdat, jolloin voin toteuttaa kyselyt päiväkodeissa. Sovin molempien johtajien kanssa, että menen kertomaan mahdollisimman monelle vastaajaehdokkaalle yhteisesti heidän työpäivänsä aikana opinnäytetyöstäni sekä jakamaan saatekirjeet ja kyselylomakkeet henkilökohtaisesti. Hirsjärven ym. (2009) mukaan kyseistä kyselymuotoa kutsutaan informoiduksi kyselyksi. Sille ominaista on juuri se, että lomakkeet jaetaan henkilökohtaisesti esimerkiksi työpaikalla, jossa suunniteltu kohdejoukko on tavoitettavissa. Kyselylomakkeiden jaon yhteydessä tutkija kertoo työnsä tarkoituksesta, esittelee kyselylomakkeen ja vastaa mahdollisiin kysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 196–197.) Väärinymmärryksen ja opinnäytetyöprosessin aikataulun pitkittämisen välttämiseksi informoitu kysely toteutui vain toisessa päiväkodissa. Toisessa päiväkodissa informoin johtajaa ja jätin saatekirjeiden ja kyselylomakkeiden jakamisen hänen vastuulleen.

Informoidussa kyselyssä vastaajille annetaan aikaa lomakkeen täyttämiseen ja se voidaan palauttaa postitse tai sovittuun paikkaan (Hirsjärvi ym. 2009, 197). Informoidun kyselyn etuna on henkilökohtainen kontakti vastaajiin, minkä ansiosta vastausprosentti on usein postikyselyä parempi (Heikkilä 2004, 67). Päiväkodeissa vieraillessani jätin kyselyn palautuslaatikot yhdessä sopimiimme paikkoihin. Kyselyn palautuspäivämäärä luki sekä palautuslaatikoissa että saatekirjeessä, jossa mainittiin lisäksi palautuslaatikon sijainti. Vastausaikaa oli yksi viikko. Heikkilän (2004) mukaan sopivana vastausaikana voidaan pitää 7–10 päivää tai jopa lyhyempääkin aikaa. Vastaaminen unohtuu helposti jos palautuspäivämäärä on usean viikon päässä. (Heikkilä 2004, 66.) Hain vastaukset palautuspäivämäärää seuraavana päivänä. Jaoin yhteensä 29 kyselylomaketta, joista 15 palautettiin täytettynä. Vastausprosentti oli 51,7.

5.2 Aineiston käsittely ja analyysi

Aineiston keruun jälkeen tutustuin saamaani aineistoon; lueskelin läpi ja hahmottelin kokonaiskuvaa. Tämän jälkeen kirjoitin vastaukset puhtaaksi tietoko-

neella kysymyksittäin ryhmiteltynä siten kuin ne oli kirjoitettu. Numeroin vastajat ja heidän vastauksensa, jotta tarpeen tullen oikeaan lomakkeeseen olisi helppo palata. Tämän jälkeen aloitin aineiston käsittelyn aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä saadaan vastaukset tutkimustehtäviin käsitteitä yhdistelemällä. Tutkimuksen aineisto on kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja sen analyysillä pyritään muodostamaan selkeä kuva tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysin tarkoituksena on aineiston järjestäminen tiiviiksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi siten, että aineiston informaatioarvo säilyy. Myös analyysi itsessään lisää aineiston informaatioarvoa, kun hajanaisesta aineistosta luodaan selkeä ja yhtenäinen kokonaisuus. Aineisto siis hajotetaan aluksi osiin, käsitteellistetään ja lopuksi se kootaan loogiseksi kokonaisuudeksi. Miles ja Huberman (1994) jakavat aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmeen vaiheeseen, joita ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aineiston pelkistämisessä analysoitava informaatio pelkistetään ja tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto erotellaan pois. Pelkistämisessä informaatiota voidaan tiivistää tai pilkkoa osiin. Ideana on, että aineistosta etsitään tutkimustehtäviä kuvaavia ilmaisuja ja niitä voidaan esimerkiksi alleviivata tai merkitä eri värein. Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaisut kootaan yhteen paikkaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.)

Aineiston ryhmittelyssä pelkistetyistä ilmauksista etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset ilmaukset ryhmitellään ja niistä muodostetaan luokat, jotka nimetään luokan sisältöä kuvaavasti. Tässä vaiheessa aineisto tiivistyy, sillä yksittäiset tekijät kootaan yleisimmiksi käsitteiksi. Ryhmittelyn seurauksena syntyy alaluokkia, joista muodostetaan yläluokkia, yläluokista pääluokkia ja pääluokista etsitään yhdistävä luokka. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Aineiston ryhmittelyn jälkeen aineisto abstrahoidaan eli tutkimukselle olennaisesta tiedosta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämistä ja luokkien yhdistämistä jatketaan niin pitkälle kuin aineisto sallii. (Tuomi & Sarajärvi

2009, 111.) Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan aineiston ryhmittely on osa abstrahointia, kun taas Kylmä ja Juvakka (2007) näkevät, että abstrahointia tehdään ryhmittelyn lisäksi jo pelkistämävaiheessa (Kylmä & Juvakka 2007, 119; Tuomi & Sarajärvi 2009, 111). Kylmä ja Juvakka (2007) lisäksi muistuttavat, että aineiston abstrahoinnissa aineiston abstraktiotasoa ei tule nostaa liian nopeasti ja voimakkaasti (Kylmä & Juvakka 2007, 119).

Puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen aloitin aineiston pelkistämisen. Etsin vastausten joukosta ilmaisia, jotka vastaavat selvityskysymyksiini ja merkitsin ilmaiset selvityskysymysten mukaan eri värein. Epäolennaisen tiedon määrä vastauksissa oli vähäistä, joten lähes koko aineistoni oli hyödynnettävissä. Alkuperäisilmaukset poimittuani tiivistin ne pelkistettyyn muotoon ja kokosin samaan paikkaan eri selvityskysymysten alle. Kun pelkistetyt ilmaukset oli koottu yhteen, aloin etsimään niiden joukosta samankaltaisia ilmauksia ja ryhmittelin niitä eri värein. Tämän jälkeen nimesin muodostamani luokat niitä kuvaavin käsittein. Aineiston informaatioarvon säilymiseksi en jatkanut abstrahointia pidemmälle. Tässä tapauksessa nimitän pelkistetyistä ilmauksista muodostettuja luokkia termillä yläluokka (Taulukko 1). Tulosten esittelyssä käytän suoria lainauksia avointen kysymysten vastauksista.

PELKISTETTY ILMAUS	YLÄLUOKKA
Ajan puute Henkilökunnan määrä	Rajalliset resurssit
Opettajat saduttavat Sadutus kotitehtävänä Menetelmää ei muisteta/ huomioida Sisältöalueiden toteuttaminen eskareilla	Toimintakulttuuri/ toimintatavat
Lasten ikä Suuret ryhmät Levoton ryhmä Heikko suomenkielen taito Lapset eivät innostu	Lapsiryhmään liittyvät tekijät

Taulukko 1. Esimerkki aineiston luokittelusta.

6 Tulokset

Kyselylomakkeen alussa tiedustelin vastaajia koskevia taustatietoja. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat naisia. Vastaajat olivat iältään 31–59-vuotiaita ja heidän työkokemuksensa vaihteli 2–40 vuoden välillä. Myös koulutustaustoissa esiintyi vaihtelua. Vastaajien joukossa oli lastenhoitajia, päivähoitajia, sosionomeja (AMK), sekä yliopistosta valmistuneita lastentarhanopettajia.

Sadutus oli kaikille vastaajille tuttu menetelmä. Viidestätoista vastaajasta ainoastaan yksi ilmoitti, että ei käytä sadutusta työssään. Vastaajien joukossa oli sekä yksilö- että ryhmäsadutuksen käyttäjiä, mutta kumpikaan sadutusmenetelmistä ei noussut selvästi toista suositummaksi. Sadutuksen käytössä esiintyi suurta vaihtelua sadutusmenetelmästä riippumatta. Osa ilmoitti käyttävänsä sadutusta joka kuukausi, mutta suurin osa vastaajista arvioi käyttävänsä sadutusta silloin tällöin, muutamia kertoja vuodessa. Vastausten mukaan päiväkodin työntekijät ovat tutustuneet sadutukseen opintojen aikana, työelämässä sekä kursseilla. Ainoastaan kolmessa vastauksessa ei mainittu työelämää paikkana, jossa sadutukseen on tutustuttu.

6.1 Sadutukseen käyttöön vaikuttavia tekijöitä

Kyselyn vastausten mukaan sadutusta käytetään päiväkodissa, koska sillä nähdään olevan monia hyötyjä. Aineistosta nousi selvästi esille kaksi näkökulmaa, joita ovat sadutuksen hyödyt lapselle sekä sadutuksen hyödyt päiväkodin työntekijälle. Seuraavassa esittelen sadutuksen käyttöön vaikuttavia tekijöitä eriteltyinä lapsen ja päiväkodin työntekijän näkökulmiin.

Sadutuksen hyödyt lapselle

Päiväkodin työntekijöiden kokemusten mukaan sadutuksen kautta lapset pääsevät ilmaisemaan itseään ja toteuttamaan luovuuttaan. Se rikastuttaa lapsen mielikuvitusta ja rohkaisee hiljaistakin lasta kertomaan itselleen merkityksellisistä tai mieltä painavista asioista. Menetelmä mahdollistaa lapsilähtöisen työskentelyn sekä lapsen yksilöllisen huomioimisen; lapsi tulee kuulluksi. Sadutus nähdään lapsen kielen kehitystä vahvistavana ja tukevana menetelmänä. Siitä hyötyvät suomea äidinkielenään puhuvien lasten lisäksi S2-lapset. Kielelliset onnis-

tumisen kokemukset sekä ylipäättään omien tarinoiden kertominen vahvistavat lapsen itsetuntoa.

Se on lapsilähtöistä, se rohkaisee lasta ilmaisemaan itseään, saa lapsen luovuuden ja mielikuvituksen hyvin liikkeelle.

Mm. saa mukavia kahden keskisiä hetkiä lasten kanssa, jokaista voi huomioida sen hetken yksilöllisesti. Myös hiljaisimmat lapset usein rohkaistuvat sadutuksen kautta puhumaan ja kertomaan tärkeitäkin asioita.

Sadutus hyvä apu S2-lapsilla. Kaikilla apuna äidinkielen harjoittelussa.

Sadutuksen hyödyt päiväkodin työntekijälle

Päiväkodin työntekijöiden vastauksista tuli ilmi, että sadutusta käytetään havainnoinnin ja arvioinnin välineenä. Useammassa vastauksessa mainittiin sadutuksen avulla saatu tieto lapsen kielellisistä taidoista ja kielen kehityksestä. Se sopii sekä S2-lasten, että suomea äidinkielenään puhuvien lasten kielen kehityksen havainnointiin ja arviointiin. Saduttamisen yhteydessä työntekijä voi tehdä havaintoja kielen kehityksen lisäksi myös lapsen muusta kognitiivisesta kehityksestä sekä työskentelytaidoista. Sadutusta käyttämällä päiväkodin työntekijät kertoivat oppivansa uusia asioita lapsista. He saavat tilaisuuden päästä lähemmäs lasta ja lapsen maailmaa ja sitä kautta tietoa lapsen ajatuksista ja tunteista. Työntekijät myös kokevat, että sadutuksen avulla voi luoda ainutlaatuisen kontaktin lapseen ja saduttamisen synnyttämiä vuorovaikutustilanteita pidetään tärkeinä.

Auttaa minua mm. lapsen kielellisten valmiuksien (ajattelun, muistin ym.) ← kognitiivisten taitojen, työskentelytaitojen (esim. keskittyminen, toisten kuunteleminen) havainnoinnissa ja sen avulla pääsen lapsen päälle.

On mahtavaa ottaa lapset mukaan siihen ja saa lapsen oloisia satuja.

6.2 Sadutuksen käyttöä ehkäiseviä tekijöitä

Yhtenä selvityskysymyksenäni oli selvittää, mitkä tekijät ehkäisevät sadutuksen käyttöä päiväkodissa. Ehkäiseviksi tekijöiksi mainittiin rajalliset resurssit, erilaiset lapsiryhmään liittyvät tekijät sekä toimintakulttuuri- ja tavat, joiden ei nähdä tukevan sadutuksen käyttöä päiväkodissa.

Rajalliset resurssit

Valtaosassa vastauksista tuotiin esille, että sadutusta käytettäisiin enemmän, jos päiväkodin arjesta löytyisi enemmän aikaa. Toisaalta ajan puute nähtiin myös tekosyynä. Esille nousi se seikka, että saduttamista ei tarvitse suunnitella etukäteen. Toinen resurssieihin liittyvä tekijä on henkilökunnan määrä. Sadutuksen käyttöä on ehkäissyt pula työntekijöistä sekä se, että yhdellä työntekijällä on vastuullaan liian paljon lapsia.

Toiminnassa löytyisi siihen enemmän aikaa.

Myös jatkuva työntekijä pula vaikuttaa, ikävä kyllä...

Lapsiryhmään liittyvät tekijät

Useassa vastauksessa nousi esille, että sadutusta käytettäisiin enemmän, jos lapsiryhmässä olisi vanhempia lapsia. Saduttamista pienten, alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä ei pidetä hedelmällisenä. Myös puutteellinen suomen kielen taito ja ryhmän levottomuus nähdään esteinä. Saduttamista suurissa lapsiryhmissä ei pidetä otollisena ja eräässä tapauksessa työntekijä kokee, että lapsiryhmä ei innostu saduttamisesta.

Tämän vuoden ryhmä levoton ja lapset niin pieniä että sadutuksen toteutuksessa todellisia haasteita.

Tällä hetkellä myös ryhmäni on sellainen, ettei heiltä ”oikein irtoa” juttua; eivät innostu esim. näytelmien keksimisestä ja vapaasta kerronnasta.

Toimintakulttuuri ja -tavat

Eräs työntekijä kertoi, että ei käytä sadutusta, sillä se on heidän ryhmässään lastentarhanopettajien vastuulla. Hänen mukaansa myös se, että lapsille annetaan sadutukseen liittyviä kotitehtäviä, vähentää sadutuksen käyttöä päiväkodissa. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että eri sisältöalueiden toteuttaminen esikoululaisten ryhmässä vie aikaa, eikä sadutusta yksinkertaisesti huomioida riittävästi. Jotta sadutusta muistettaisiin käyttää, tulisi se sisällyttää esimerkiksi vuosisuunnitelmaan.

Eskarissa kovin hektinen tahti eri sisältöalueiden toteuttamisessa, sadutus pitäisi vain menetelmänä muistaa/ huomioida paremmin.

Sadutuksen mahdollisuus täytyy liittää vuosisuunnitelmaan, ettei se unohu.

6.3 Sadutuksen käyttöä edistäviä tekijöitä

Sadutuksen käyttöä ehkäisevien tekijöiden lisäksi tavoitteenani oli löytää tekijöitä, jotka edistävät sadutuksen käyttöä päiväkodissa eli hyviä ja toimivia käytänteitä. Päiväkodin työntekijät kertoivat monista toimintamuodoista, jotka tukevat ja innostavat sadutuksen käyttöön. Lisäksi sadutuksen käyttöön kannustaviksi tekijöiksi mainittiin teknologia dokumentoinnissa, oma ja työyhteisön kiinnostus sekä itse lapset.

Sadutusta tukevat toimintamuodot

Monen työntekijän mielestä sadutuksessa kannattaa hyödyntää kirjoja ja kuvia, joiden pohjalta lapset innostuvat kertomaan omia satuja. Toimivaksi käytännöksi on havaittu se, että sadutus on osa projektityöskentelyä ja siihen liitetään muuta luovaa toimintaa. Sadutukseen on yhdistetty muun muassa piirtämistä, askartelua, elokuvia, näyttelemistä, musiikkia ja kirjoittamista. Sadutuksen ja luovan toiminnan yhdistämisen lopputuloksena voi olla jopa lasten tekemä kirja tai lehti. Osa työntekijöistä mainitsi, että pienryhmätoiminta edistää sadutuksen käyttöä. Pienryhmätoiminnan lisäksi päiväkodin arjesta löytyvät rauhalliset hetket innostavat työntekijöitä lapsen yksilöllisen huomioimiseen esimerkiksi sadutuksen muodossa.

Lapset piirtävät mielellään → niistä kuvista on helppo tehdä tarinoita. Projektien yhteydessä olemme käyttäneet myös sadutusta, eli lapsi kertoo esim. askartelustaan tarinamuodossa.

Aiemmin tuloksissa esittelin, että sisältöalueiden toteuttaminen ja sadutus kotitehtävänä nähdään sadutuksen käyttöä hidastavina tekijöitä. Niitä voidaan kuitenkin lähestyä myös sadutuksen käyttöä tukevinä toimintamuotoina. Eräs työntekijä huomioi sen, että sadutusta voi käyttää kaikissa sisältöalueissa eli ne eivät sulje pois sadutuksen käyttöä, vaan tukevat toisiaan. Kotitehtävänä oleva sadutus antaa lapselle mahdollisuuden kokeilla sadun kertomista turvallisessa ympäristössä. Myös sen voidaan nähdä tukevan saduttamista päiväkodissa.

Osan sadutuksesta voi antaa välillä kotitehtäväksi/ -viksi (jolloin kirjallinen osuus ei vie niin paljon omaa aikaa), kotona sadutus hyvä juttu, jolloin lapsi turvallisessa, tutussa ympäristössä avautuu ja keksii (=tuottaa) paljon enemmän, aiheet aina lasta kiinnostavista asioista, jolloin lapsilähtöisyys toteutuu hyvällä tavalla!

Teknologia dokumentoinnissa

Lähtökohtana on, että sadutuksen dokumentoinnissa ei tarvita monimutkaisia välineitä; kynä ja paperi riittävät (Karlsson 2005, 69). Teknologian kehittymisen myötä satujen dokumentoinnissa voidaan nykyään hyödyntää päiväkoteihinkin rantautunutta uutta teknologiaa, kuten Ipadeja. Tekninen tallennusväline helpottaa dokumentointia ja säästää aikaa.

Jonkinlainen tallennusväline olisi hyvä, koska muistiin kirjoittaminen nopeasti on vaikeaa.

Oma ja työyhteisön kiinnostus

Vastauksista nousi esille, että omat tiedot ja taidot sekä mielenkiinto sadutusta kohtaan kannustavat sadutuksen käyttöön päiväkodissa. Oman kiinnostuksen lisäksi myös työyhteisöllä on vaikutusta sadutuksen käyttöön. Saduttamiseen innostaa se, jos työyhteisössä vallitsee sadutukseen myönteisesti suhtautuva ilmapiiri ja työkaverit ovat luovia ja innostuneita sadutuksesta.

Oma mielenkiinto, innostuvat työkaverit, kannustava ilmapiiri.

Lapset

Lapset innostavat päiväkodin työntekijöitä saduttamaan. Lasten kertomat asiat koetaan tärkeiksi ja lasten luovuus, innokkuus ja heittäytyminen kerrontaan innostavat työntekijöitä. Myös esimerkiksi kielellisten vaikeuksien kanssa kamppailevan lapsen onnistumisen kokemukset kannustavat työntekijöitä saduttamaan. Etenkin vanhempien, esikouluikäisten lasten saduttaminen koetaan mielekkääksi.

Lapset ja heidän tärkeät asiat. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi.

Eskari-ikäiset lapset, jotka ovat innostuneita ja motivoituneita melkein kaikkeen, heiltä löytyy toki taitoja ja kykyjä myös.

6.4 Yhteenveto

Kaikki kyselyyn vastanneet kertoivat sadutuksen olevan heille tuttu menetelmä. Ainoastaan yksi viidestätoista vastaajasta ilmoitti, että ei käytä sadutusta työssänsä, mutta menetelmän käyttö on usein melko epäsäännöllistä. Sadutusta käytetään.

tetään, koska sen nähdään hyödyttävän sekä lapsia, että päiväkodin työntekijöitä. Sadutuksesta on hyötyä lapsen kielen kehitykselle ja onnistumisen kokemusten myötä se vahvistaa myös lapsen itsetuntoa. Menetelmä rohkaisee lasta itsensä ilmaisuun ja luovuuteen sekä mahdollistaa lapsilähtöisen ja yksilöllisen työskentelyn. Päiväkodin työntekijöille sadutus toimii havainnoinnin välineenä ja sen avulla he tutustuvat lapseen ja lapsen maailmaan. Työntekijät pitävät työssä kannalta tärkeinä myös vuorovaikutustilanteita, joita sadutus luo.

Sadutuksen käyttöä ehkäiseviä tekijöitä ovat aikaan ja henkilökunnan määrään liittyvät rajalliset resurssit, ryhmien toimintakulttuureihin ja -tapoihin liittyvät tekijät sekä lapsiryhmän koko, ikäjakauma, kielitaito ja muut sen ominaisuuksiin liittyvät erilaiset tekijät. Sadutuksen käyttöä edistää sen yhdistäminen projekti-työskentelyyn ja luovaan toimintaan, oma ja työyhteisön kiinnostus, lapset sekä teknologia.

7 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisten kysymysten huomioiminen on osa tutkimusprosessia. Vastuu eettisten periaatteiden tuntemisesta ja noudattamisesta on tutkimuksen tekijällä. (Hirsijärvi ym. 2009, 23.) Eettiset valinta- ja päätöksentekotilanteet koskevat tutkimusprosessin eri vaiheita (Kylmä & Juvakka 2007, 137.) Olennainen osa opin- näytetyöni eettisyyttä oli tutkimusluvan hakeminen ja saaminen Lappeenrannan kasvat- us- ja opetustoimelta.

Eettisestä näkökulmasta tutkimuksen tulee olla ihmisarvoa kunnioittava. Aineis- tonkeruussa tämä tarkoittaa itsemääräämisoikeuden kunnioittamista; jokainen henkilö saa itse päättää, osallistuuko tutkimukseen. (Hirsijärvi ym. 2009, 25.) Osallistumisen vapaaehtoisuus on voimassa koko tutkimuksen ajan (Kuula 2006, 87). Myös tutkimukseen osallistuvan nimettömyyden turvaaminen on yksi tutkimusetiikan peruslähtökohdista (Kylmä & Juvakka 2007, 152). Koko opin- näytetyöprosessin ajan olen pitänyt tärkeänä asiana kunnioittaa vastaajien ni- mettömyyttä sekä vapaaehtoista osallistumista. En ole maininnut nimeltä edes päiväkodeja, joissa toteutin kyselyyn. Olen maininnut nämä eettiset seikat laati- massani saatekirjeessä ja kerroin niistä myös kyselylomakkeiden jaon yhtey- dessä. Kysyin kyselylomakkeessani vain opin- näytetyöni kannalta olennaisia

taustatietoja ja esitin tulokset siten, että kukaan yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa taustatietojen perusteella.

Tutkimukseen osallistuvia on informoitava tutkimuksesta. Se, mitä tutkimuksesta kertoo, voi vaikuttaa osallistumispäätökseen. Osallistujille tulee antaa tietoa muun muassa siitä, kuinka tutkimusaineistoa käytetään sekä yhteystiedot, joihin voi ottaa yhteyttä, jos kysymyksiä ilmenee. (Kuula 2006, 99, 101, 104–105.) Saatekirjeessä kerroin osallistujille opinnäytetyöni tarkoituksesta ja tavoitteista, kyselyn toteuttamisesta sekä aineiston käyttötarkoituksesta. Saatekirjeen lopussa oli lisäksi yhteystietoni mahdollisten kysymysten ja epäselvyyksien varalta. Kyselylomakkeita jakaessani informoin opinnäytetyöstäni myös suullisesti ja annoin mahdollisuuden esittää tarkentavia kysymyksiä. Kuulan (2006) mukaan kyselyä varten ei tarvita osallistujien allekirjoittamia suostumuksia, sillä lomakkeen täyttäminen ja palauttaminen on suostumus vapaaehtoisesta osallistumisesta. Suostumus muodostuu lomakekyselyn yhteydessä annetun saatekirjeen informaatiosta, joka koskee tutkimusprosessia sekä aineiston käyttöä ja käsittelyä. (Kuula 2006, 117.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida erilaisista näkökulmista. Yksi niistä on tutkimusprosessin eri vaiheiden tarkasteleminen ja tutkimuksen arvioiminen kokonaisuutena. (Kylmä & Juvakka 2007, 130; Tuomi & Sarajärvi 2009, 140.) Raportoinnissa olen pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman tarkasti opinnäytetyöni eri vaiheita sekä tekemiäni ratkaisuja perusteluineen. Raportoinnin tukena olen käyttänyt useita tutkimuksen tekoa käsitteleviä lähteitä.

Kyselyn kysymyksiin liittyvät väärinymmärrykset vastaajien keskuudessa aiheuttavat eniten virheitä tutkimustuloksissa (Heikkilä 2004, 47; Valli 2007, 102). Jos kyselylomake on pitkä, voi vastausmotivaatio heiketä etenkin loppua kohti, mikä heikentää tulosten luotettavuutta (Valli 2007, 103). Laatamani kyselylomake oli lyhyt, ainoastaan kaksisivuinen, joten on epätodennäköistä, että vastausväsymys olisi vaikuttanut saamiini vastauksiin. Väärinymmärrysten välttämiseksi testasin kyselylomaketta kohderyhmään kuuluvalla henkilöllä ja tein siihen tarpeelliseksi näkemäni muutokset. Kyselyn tuottama aineisto oli lähes kokonaan hyödynnettävissä, mikä viittaa siihen, että kysymykset ymmärrettiin oikein. Paperinen kyselylomake mahdollisti lisäksi sen, että vastaaminen oli mahdollista mis-

sä ja milloin vain. Vallin (2007) mukaan lomakkeen täyttäminen itselle sopivimpana ajankohtana antaa luotettavamman pohjan tuloksille verrattuna tutkijan valvonnassa vastaamiseen rajattuna aikana (Valli 2007, 106).

Koska kyselylomakkeet jaettiin päiväkodeissa, on melko epätodennäköistä, että kyselyyn olisi vastannut kohderyhmään kuulumaton henkilö. Sitä, kuinka tärkeänä vastaajat pitävät opinnäytetyöni aihetta eli sadutusta, en voi tietää. Se on saattanut vaikuttaa vastaajien vastausmotivaatioon ja sen myötä tulosten luotettavuuteen. Kaiken kaikkiaan voisin todeta, että kyselylomakkeeni oli toimiva, eikä esille ole noussut suuria tulosten luotettavuutta heikentäviä tekijöitä. Melko pienen vastaajajoukon vuoksi tulokset eivät ole kuitenkaan yleistettävissä.

Lähteiden valinnassa sekä niiden tulkitsemisessä vaaditaan kriittisyyttä. Jos saman kirjoittajan nimi nousee esiin useassa yhteydessä, on syytä tutkia tarkemmin kirjoittajan tunnettuutta sekä arvostettavuutta. Lähteen valinnassa tulee lisäksi kiinnittää huomiota lähteen ikään sekä lähdetiedon alkuperään. Koska tutkimustieto muuttuu monilla aloilla nopeasti, on tutkimuksessa pyrittävä käyttämään mahdollisimman tuoreita lähteitä. Myös lähteiden lainaaminen ja tulkitseminen saattaa muuttaa tietoa. Tämän vuoksi tutkimuksessa tulisi käyttää alkuperäisiä lähteitä. (Hirsjärvi ym. 2009, 113.) Olen opinnäytetyössäni pyrkinyt suosimaan alkuperäislähteitä sekä hyödyntämään mahdollisimman tuoreita lähteitä. Sadutuksen teoriaosuudessa olen käyttänyt useaan otteeseen lähteenä Liisa Karlssonia, mikä selittyy sillä, että Karlsson on merkittävä henkilö sadutusmenetelmän synnyssä ja kehityksessä. Myös sadutusta koskevan vanhemman lähdekirjallisuuden käyttö perustuu kyseisten teosten sisällön merkittävyyteen; niissä kerrotaan keskeistä tietoa sadutusmenetelmästä ja sen historiasta.

8 Pohdinta

8.1 Tulokset

Tiedustelin kyselylomakkeessa vastaajien sukupuolta, ikää, koulutustaustaa ja työkokemusta päivähoidossa, sillä halusin tutkia, onko kyseisillä tekijöillä vaikutusta sadutuksen käyttöön. Kaikki vastaajat tunsivat sadutusmenetelmän ja yhtä vastaajaa lukuun ottamatta myös käyttivät sitä. Vaikka vastaajajoukko oli hete-

rogeeninen, en sen pienen koon vuoksi löytänyt selvää vastausta siihen, onko kysymilläni taustatiedoilla yhteyttä sadutuksen käyttöön. Toki aineistoni voi antaa olettaa, että kyseisillä seikoilla ei ole vaikutusta sadutuksen käyttöön, mutta todenmukaisen kuvan saamiseksi tulisi asian tutkimisessa käyttää huomattavasti suurempaa vastaajajoukkoa.

Yhtenä opinnäytetyöni selvityskysymyksenä halusin selvittää, kuinka yleistä sadutusmenetelmän käyttö päiväkodissa on. Sadutusmenetelmä oli tuttu kaikille vastaajille. Viidestätoista vastaajasta ainoastaan yksi ilmoitti, että ei käytä sadutusta työssään. Näin pienen joukon vastauksia ei voi yleistää, mutta tulos antaa ehdottomasti viitteitä siitä, että sadutus on päiväkodeissa tunnettu ja käytetty menetelmä. Vaikka sadutusmenetelmä ei olisi tullut tutuksi koulutuksen aikana, osoittavat vastaukset sen, että menetelmään tutustuu hyvin todennäköisesti viimeistään työelämässä. Vaikka hyvin moni käyttää sadutusta päiväkodissa, on sen käyttö usein epäsäännöllistä. Herääkin kysymys siitä, kuinka sadutuksen käytön säännöllisyyttä voitaisiin edistää, sillä menetelmän säännöllinen käyttö tuo parhaiten esiin sadutuksen hyödyt. Vastauksena tähän voisi olla kyselyn vastauksissa esitetyt käytänteet siitä, että sadutus liitetään osaksi projektityöskentelyä sekä huomioidaan vuosisuunnitelmissa, jolloin siitä tulisi kiinteä osa toimintaa.

Kysymykseen miksi päiväkodin työntekijät käyttävät sadutusta työssään, löytyi selvä vastaus: sadutuksesta koetaan olevan hyötyä sekä lapsille että päiväkodin työntekijöille. Kyselyni vastauksissa esille tuodut hyödyt ovat hyvin samankaltaisia kuin Satukeikka-projektissa esille tulleet sadutuksen hyödyt. Kyselyn vastaukset osoittavat, että sadutuksen hyödyt tiedostetaan ja hyödynnetään, mikä kertoo työntekijöiden ammattitaidosta ja kyvystä käyttää sadutusta suunnitelmallisessa työskentelyssä.

Yhdeksi sadutuksen käyttöä ehkäiseväksi tekijäksi mainittiin ajan ja henkilökunnan puute. Se, että ajan puute nähdään yhtenä suurimpana sadutuksen esteenä, saa pohtimaan sitä, onko sadutuksen spontaani ulottuvuus jäänyt pimentoon ja nähdäänkö sadutus vaivalloisena menetelmänä. Tärkeää olisi tiedostaa, että sadutusta voi käyttää suunnitelmallisesti, mutta myös ilman suuria suunnitelmia. Sitä voi tehdä missä ja milloin vain, eikä se vaadi erikoisia välineitä. Hel-

potusta kokemukseen ajan ja henkilökunnan puutteesta voi saada ryhmäsadutuksesta ja pienryhmien sadutustyöskentelystä.

Moni vastaaja pitää pienten lasten sadutusta ongelmallisena. Täytyy kuitenkin muistaa, että sadutuksessa sadutettava määrittää sen, mikä on satu. Se, että vanhempia lapsia luonnehditaan pieniin lapsiin verrattuna taitaviksi sadun kertojiksi, antaa kuvaa siitä, että pienet lapset eivät olisi kyvykkäitä kertomaan satuja tai että heillä ei ole tärkeää sanottavaa. Olennaista sadutustilanteessa on keskittyä kuuntelemaan, mitä lapsella on sanottavanaan ja kaikki ennakkokäsitykset ja vaatimukset sadusta tulee jättää taka-alalle. Pienten lasten kanssa voi perussadutuksen rinnalla kokeilla sadutusdokumentointia, jossa voidaan hyödyntää esimerkiksi Ipadia. Pienten lasten sadutusta tulee kokeilla rohkeasti, ja esimerkiksi yhteiset sadutushetket isompien lasten kanssa voivat innostaa myös pienempiä sadun kerrontaan.

Keskeisimmiksi sadutuksen käyttöä edistäviksi tekijöiksi nimettiin sadutuksen yhdistäminen luovaan toimintaan, projektityöskentelyyn ja pienryhmätoimintaan, teknologia, yhteisön innostus ja tuki sekä lapset. Tekniikan hyödyntäminen päiväkotien toiminnassa on ehdottomasti tätä päivää. Satujen kirjaaminen on koettu työlääksi, mutta erilaiset tallennusvälineet tuovat helpotusta dokumentointiin ja säästävät myös aikaa. Yksi olennainen osa sadutusta on kuitenkin se, että sadutettava näkee, kuinka hänen puheensa muuttuu kirjoitetuksi kieleksi. Sadutuksen idean kannalta paras vaihtoehto tallennusvälineen hyödyntämiseen voi olla se, että sitä käytetään dokumentoinnin tukena, ei ainoana välineenä. Jos työyhteisössä löydetään sadutusta tukevia tekijöitä, tulisi ne huomioida toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Kaiken kaikkiaan on muistettava, että saduttaa voi kuka tahansa ja sadutusta voi soveltaa ja liittää lähes rajattomasti erilaiseen toimintaan. Päiväkodeissa on tarvetta löytää kullekin yhteisölle sopiva tapa edistää sadutuksen käytön säännöllisyyttä. Sadutuksen hyödyt tiedostetaan ja sitä osataan käyttää luovasti, mutta tietoa sadutuksen lukuisista mahdollisuuksista tarvitaan lisää. Sadutus on parhaimmillaan, kun sillä on taustallaan vahva yhteisön tuki. Sadutuksesta tulisi siis tehdä koko päiväkodin yhteinen juttu. Lapset ja aikuiset innostavat toinen

toisiaan sadutustuokioihin ja myös työkavereiden innostus ja tuki edistävät sadutuksen käyttöä.

8.2 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessini kesti kokonaisuudessaan reilun vuoden ajan. Keväällä 2013 ajatukset opinnäytetyön aiheesta olivat hyvin epäselvät sekä kaukana lopullisesta aiheesta. Ajatus sadutukseen liittyvästä opinnäytetyöstä ilmaantui, kun luin sadutuksesta kertovaa teosta. Sadutuksen ajatus oli minulle ennestään tuttu, mutta syvällisempi tutustuminen menetelmään synnytti ideoita ja kysymyksiä, joita halusin opinnäytetyössäni tutkia. Rajasin aihetta kerta toisensa jälkeen ja loppusyksystä 2013 minulla oli viimein mielenkiintoinen aihe, jota lähteä tutkimaan.

Aineiston analyysivaiheessa kaipasin ensimmäistä kertaa rinnalleni kaveria, jonka kanssa olisi voinut pyöritellä saatuja vastauksia ja käydä keskustelua niistä. Kyseistä vaihetta lukuun ottamatta opinnäytetyön tekeminen yksin osoittautui minulle sopivaksi vaihtoehdoksi. Opinnäytetyöprosessini on edennyt rauhallisesti omien aikataulujeni mukaan, eikä missään vaiheessa ole ollut varsinaista kiirettä, mikä onkin mahdollistanut huolellisen työskentelyn. Yllättävintä opinnäytetyöprosessissa on ollut se, kuinka paljon ajattelutyö loppujen lopuksi vie aikaa. Olen opinnäytetyöprosessini aikana saanut kokea myös sen, että kaikki ei mene aina suunnitelmien mukaan.

Työni tavoitteena oli ennen kaikkea saada päiväkodin työntekijät pohtimaan sadutuksen käyttöä työmenetelmänä ja antaa sitä kautta huomiota menetelmälle. Kyselyn vastauksia lukiessa oli ilo huomata, kuinka hyvin monet olivatkin paneutuneet pohtimaan sadutukseen liittyviä kysymyksiä ja miettivät jopa kehittämisideoita. Ylipäätään se, että kyselyyn on vastattu, on osoitus siitä, että sadutus on saanut huomiota osakseen. Toisena tavoitteenani oli löytää tekijöitä, joiden pohjalta syntyisi kehittämisideoita sadutuksen käyttöön liittyen erityisesti työelämää, mutta mahdollisesti myös koulutusta varten. Aineiston perusteella nostin esille muutamia teemoja, joihin työelämässä voisi kiinnittää huomiota. Kyselyni oli työelämäpainotteinen, joten erityisiä koulutukseen liittyviä kehittämisideoita ei noussut esiin. Opinnäytetyöhöni koottua tietoa sadutuksesta voi

kuitenkin hyödyntää koulutuksessa, mikä myös edistäisi opiskelijoiden tietoisuutta sadutusmenetelmästä.

Kaiken kaikkiaan saavutin tälle opinnäytetyölle asettamani tavoitteet. Toivottavaa on, että työelämä hyödyntäisi opinnäytetyötäni sadustustoiminnan kehittämässä. Hyödyntää voi esimerkiksi sadutuksen teoriaosuutta, kokoamani seikkoja sadutuksen käyttöön liittyvistä ongelmakohdista ja sadutuksen käyttöä edistävästä tekijöistä sekä kehittämisideoitani.

Näin opinnäytetyöprosessin loppusuoralla en varmasti edes tiedosta vielä sitä, mitä kaikkea olen reilun vuoden aikana oppinut. Kaikki se tieto, mitä olen saanut sadutukseen liittyen, tuntuu olleen aina hallussani. Voisi siis ajatella, että sadutuksen maailma on jollain tapaa iskostunut selkärankaani. Odotan innolla, että pääsen käyttämään sadutusta työelämässä. Sadutusmenetelmään tutustuminen ja sen tutkiminen ovat antaneet valtavasti tietoa muustakin kuin itse menetelmästä. Kirjallisuus ja kyselyn tuottamat varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemykset ovat vahvistaneet ja laajentaneet omia käsityksiäni lapsen kehityksestä, oppimisesta sekä toimijuudesta päivähoidossa. Se on puolestaan lisännyt kasvatustietoisuuttani sekä ammatillista osaamistani.

Vaikka opinnäytetyöni suuntautuu varhaiskasvatukseen, voin hyödyntää kaikkea oppimaani myös muilla sosionomin työkentillä. Tiedostan sadutuksen lähes rajattomat käyttö- ja soveltamismahdollisuudet ja lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvää osaamista voin hyödyntää muullakin kuin varhaiskasvatuksen kentällä. Itse opinnäytetyön tekeminen on antanut viitteitä ja kokemusta sosionomin työhön kuuluvasta raportoinnista ja yhteistyöstä eri toimijoiden kanssa.

8.3 Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyöni tuottamaa tietoa voisi hyödyntää toiminnallisessa opinnäytetyössä. Tavoitteena voisi olla sadutuksen käytön kehittäminen työyhteisössä ja painopisteenä esimerkiksi sadutuksen säännöllisyys, pienten lasten sadutus tai teknologian hyödyntäminen sadutuksessa. Kyseessä olisi tiivis yhteistyö työelämän kanssa ja se voisi sisältää muun muassa havainnointia ja ohjausta sekä edellyttäisi työelämältä sitoutumista ja kiinnostusta kehittää sadutuksen käyttöä.

Taulukot

Taulukko 1. Esimerkki aineiston luokittelusta, s. 25

Lähteet

- Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki A.-L. (toim.) *Lapsi ja kieli*. Helsinki, 86–101.
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2011. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 54–66.
- Heikkilä, T. 2004. *Tilastollinen tutkimus*. 5. painos. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E. & Fonsén, E. 2012. Varhaiskasvatuksen laadunarviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 312–327.
- Hämmäinen, S. & Mäki, S. 2009. Satu ilahduttaa päiväkotilasta. Teoksessa Mäki, S. & Arvola, P. (toim.) *Tarina tukee lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan* 2. Helsinki: Duodecim, 50–76.
- Karlsson, L. 1999. Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakyydissä. Helsinki: Stakes.
- Karlsson, L. 2001. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. 2. painos. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Karlsson, L. 2005. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, L. 2010. Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen. Teoksessa Kallio, K.P., Rintala-Koskinen, A. & Rutanen N. (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 121–141.
- Karlsson, L. 2012. Lapset toimivat – aikuiset valistavat: lasten kertomuksia syömisestä. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan*. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 235–283.
- Karlsson, L. & Riihelä, M. 2012. Sadutusmenetelmä – kohtaamista ja aineiston tuottamista. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 169–195.
- Kempainen, K. (toim.) 2001. *Pättäni. Lapset kertovat tarinoitaan erityisopettajalle. Lapset kertovat ja toimivat ry. Filminova*.
- Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa Hujala, E. (toim.) *Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta*. Jyväskylä: Varhaiskasvatus 90 Oy, 1–57.

- Koivunen, P.-L. 2009. Hyvä päivähoito. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.
- Käypä hoito. Suositukset. Kielellinen erityisvaikeus (dysfasia, lapset ja nuoret). <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/hoi50085?hakusana=dysfasia>. Luettu 15.10.2013.
- Lindqvist, H. 2012. Lapsinäkökulmaista toimintaa soveltamassa. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2. painos. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 325–346.
- Lähteenmäki, M. 2012. Turvapaikanhakijalapset kertovat. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2. painos. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 285–321.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 2. painos. Pedatieto.
- Mäki, S. 2009. Satu auttaa oppimaan erityisluokassa. Teoksessa Mäki, S. & Arvola, P. (toim.) Tarina tukee lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 2. Helsinki: Duodecim, 77–115.
- Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 141–164.
- Riihelä, M. 1997. Kerro satu. Seitsenosainen videosarja, jossa lapset kertovat omia tarinoitaan. Lapset kertovat ja toimivat ry. Filminova. Helsinki: Stakes.
- Riihelä, M. 2006. Suomalainen sadutusmenetelmä. Teoksessa Taipale, I. (toim.) 100 sosiaalista innovaatiota Suomesta. Helsinki: Kustannus Oy Kunnia, 58.
- Riihelä, M. 2012. Kertominen on lapselle sanallista leikkiä. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2. painos. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 197–233.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2013. Lasten päivähoito 2012. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110844/Tr34_13.pdf?sequence=4. Luettu 29.7.2014.
- Tiira, K. 2000. Yhteistä kieltä etsimässä. Pienten lasten osallisuuden lisäämisestä vesiprojektissa. Helsingin yliopisto. Varhaiskasvatus. Pro gradu - tutkielma.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos. Helsinki: Tammi.

Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 102–125.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Oppaita 56. 2. painos. Stakes.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 60/1991. Valtiosopimukset.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>.

Saatekirje

Sosiaali- ja terveysala

Arvoisa päiväkodin työntekijä,

Olen sosiaalialan opiskelija Saimaan ammattikorkeakoulusta. Ohessa oleva kyselylomake on osa opinnäytetyötäni. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, kuinka yleistä sadutuksen käyttö päiväkodissa on, sekä Teidän, päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat sadutuksen käyttöön työssänne.

Opinnäytetyöni tavoitteena on ennen kaikkea saada Sinut pohtimaan sadutuksen käyttöä työssäsi ja tätä kautta antaa huomiota sadutusmenetelmälle. Lisäksi tavoitteenani on saada viitteitä sadutuksen käytön yleisyydestä päiväkodissa sekä löytää saamastani aineistosta sadutuksen käyttöä koskevia hyviä käytänteitä sekä tekijöitä, joiden pohjalta syntyisi kehittämisideoita sadutuksen käyttöön liittyen erityisesti työelämää, mutta mahdollisesti myös koulutusta varten.

Kysely jaetaan mahdollisimman monelle työntekijälle tutkimuksessa mukana olevissa päiväkodeissa. Vastaaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja ne hävitetään tämän tutkimuksen jälkeen. Kyselyn tulokset esitetään lopullisessa työssä siten, että vastaajan henkilöllisyyttä ei pystytä tunnistamaan. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus-julkaisuarkistossa.

Kysely on lyhyt, joten siihen vastaaminen ei kestä kauaa. Vastaukset pyydän palauttamaan **19.3.2014** mennessä taukotilassanne sijaitsevaan vastauslaatikkoon.

Toivon Sinun osallistuvan kyselyyn, sillä se antaa arvokasta tietoa opinnäytetyötäni varten sekä materiaalia, jota voidaan hyödyntää työelämässä ja koulutuksen kehittämisessä. Jos Sinulle herää kysymyksiä opinnäytetyöhöni liittyen, voi minuun ottaa yhteyttä sähköpostitse.

Vastaamisestasi etukäteen kiittäen,

Iina Pirinen

iina.pirinen@student.saimia.fi

Kyselylomake

1. Mikä on koulutustaustasi kasvatus- ja hoitoalalta?

2. Ikä

_____ vuotta

3. Kuinka kauan olet työskennellyt päivähoitossa?

4. Onko sadutus sinulle menetelmänä tuttu?

___ kyllä

___ ei

Jos vastasit edelliseen kysymykseen KYLLÄ, jatka seuraaviin kysymyksiin

5. Sukupuoli

___ nainen

___ mies

6. Käytätkö sadutusta työssäsi?

___ kyllä

___ ei

7. Kuinka usein käytät työssäsi

a) yksilösadutusta?

b) ryhmäsadutusta?

8. Tutustuin sadutukseen

___ opintojeni aikana

___ työelämässä

___ jossain muualla, missä? _____

Käännä →

Jatka seuraavia lauseita ja alleviivaa vastaukseesi sopiva alku

9. Käytän/ En käytä sadutusta työssäni, sillä...

10. Käyttäisin sadutusta enemmän/ Käyttäisin sadutusta työssäni, jos...

11. Sadutuksen käyttöön kannustavia tekijöitä työyhteisössäni ja -paikallani ovat...

12. Muita sadutuksen käyttöön liittyviä ajatuksia tai hyviä ja toimivia käytänteitä

Kiitos vastauksesta!